

Юридичні науки

УДК 342.9

Кучер Анастасія Олександрівна

студентка

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Кучер Анастасия Александровна

студентка

Института прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Kucher Anastasia

Student of the

Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Червякова Олена Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПРИ

ВИНИКНЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ

ВЛАСТИ ПРИ ВОЗНИКНОВЕНИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

ORGANIZATION OF ACTIVITIES OF PUBLIC AUTHORITIES IN

THE EVENT OF EMERGENCY SITUATIONS

Анотація. У статті розкривається сутність поняття «надзвичайна ситуація», його специфіка та нормативне закріплення. Висвітлюються питання, пов'язані із захистом населення і територій від надзвичайних ситуацій, реагування на виникнення, протидію та ліквідацію їх наслідків. На базі чинного законодавства визначено механізм координації і взаємодії суб'єктів державного і недержавного секторів щодо техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій в Україні. Проаналізовано ефективність і функціонування організації державного управління щодо здійснення заходів поліпшення техногенно-екологічної обстановки в окремих регіонах України та забезпечення техногенно-екологічної безпеки в цілому. Звертається увага на існуючі проблеми в даній сфері діяльності органів публічної влади та необхідності побудови сучасної системи цивільного захисту держави на всіх рівнях.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, техногенно-екологічна безпека, негативні наслідки, суб'єкти державного і недержавного секторів, державне управління, Єдина державна служба цивільного захисту.

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятия «чрезвычайная ситуация», его специфику и нормативное закрепление. Освещаются вопросы, связанные с защитой населения и территорий от чрезвычайных ситуаций, реагирование на возникновение, противодействие и ликвидации их последствий. На базе действующего законодательства определен механизм координации и взаимодействия субъектов государственного и негосударственного секторов по техногенно-экологической безопасности и чрезвычайных ситуаций в Украине. Проанализирована эффективность и функционирования организации государственного управления по осуществлению мероприятий улучшения техногенно-экологической обстановки в отдельных регионах Украины и

обеспечения техногенно-экологической безопасности в целом. Обращается внимание на существующие проблемы в данной сфере деятельности органов публичной власти и необходимости построения современной системы гражданской защиты государства на всех уровнях.

Ключевые слова: чрезвычайная ситуация, техногенно-экологическая безопасность, негативные последствия, субъекты государственного и негосударственного секторов, государственное управление, Единая государственная служба гражданской защиты.

Summary. The article reveals the essence of the concept of «emergency», its specifics and normative consolidation. Issues related to the protection of the population and territories from emergencies, response to emergencies, counteraction and elimination of their consequences are covered. On the basis of the current legislation the mechanism of coordination and interaction of subjects of the state and non-state sectors on technogenic and ecological safety and emergency situations in Ukraine is defined. The efficiency and functioning of the organization of public administration for the implementation of measures to improve the technogenic and ecological situation in individual regions of Ukraine and ensure technogenic and ecological safety in general are analyzed. Attention is drawn to the existing problems in this area of public authorities and the need to build a modern system of civil protection of the state at all levels.

Key words: emergency situation, technogenic and ecological safety, negative consequences, subjects of the state and non-state sectors, public administration, the Unified State Civil Protection Service.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний рівень природно-техногенної безпеки України значною мірою зумовлений надмірними техногенними навантаженнями на природне середовище.

Поєднання факторів техногенної та природної небезпеки значно збільшує ризики виникнення надзвичайних ситуацій та посилює їхні негативні наслідки. Вони становлять велику загрозу населенню, суспільству і державі, її обороноздатності і національній безпеці, можуть призводити до великих матеріальних збитків, мають довготривалі екологічні та соціальні наслідки.

Кожний рік в світі виникає більше 500 потужних надзвичайних ситуацій, внаслідок яких гине більше ніж 75 000 осіб. При цьому, посилаючись на офіційні дані, можна прослідкувати стрімке зростання загальної кількості надзвичайних ситуацій і на території України. Так, наприклад, порівняно з 2018 роком, загальна кількість надзвичайних ситуацій у 2019 році збільшилася на 14%, при цьому кількість надзвичайних ситуацій техногенного характеру збільшилася на 25%, а кількість надзвичайних ситуацій природного характеру на 5%. У звітному періоді спостерігається збільшення майже на 78% кількості постраждалих та на 18,5% кількості загиблих в надзвичайних ситуаціях[3]. За даними Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) лише середньостатистичний річний аналіз пожеж свідчить про 1,46 млрд. грн. прямих і 4,2 млрд. грн. непрямих збитків [2].

Обстановка, що склалась в світі протягом останнього року, свідчить про наявність великої кількості проблем, які перешкоджають передбаченню або ж подоланню надзвичайних ситуацій. Адже загальнодержавний підхід залишається єдиним ефективним способом запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій, незалежно від походження та причини їх виникнення. В той же час існують суттєві проблеми під час організації виконання поставлених завдань. Дана ситуація є негативним наслідком відсутності концепції розвитку державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та колізії у чинному нормативно-правовому полі через те, що наявна велика кількість змін, внесених до нещодавно

прийнятих законів, що додає нестабільності національному законодавству [1, с. 6].

Це зумовлено, насамперед, тим, що обстановка в районі надзвичайних ситуацій змінюється швидше, ніж проходить цикл управління і приймаються рішення, спрямовані на локалізацію та ліквідацію їх наслідків. Тому на даний час актуальною є проблема оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайних ситуаціях [9, с. 94].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про складність дослідження та актуальність цієї проблематики свідчить наявність великої кількості нормативно-правових актів, залучення багатогалузевої системи органів публічної влади стосовно протидії негативним факторам надзвичайних ситуацій.

Щодо наукових праць, то можна зробити висновок, що розглянуто багато питань, пов'язаних із надзвичайними ситуаціями та техногенно-екологічною безпекою. Так, наприклад, зроблено аналіз: 1) підходів до теоретичного та практичного вирішення проблем удосконалення механізмів державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в умовах інтеграції України до європейської спільноти [13], 2) стану основних складових частин системи реагування на надзвичайні ситуації [5], а також 3) державно-управлінських рішень щодо забезпечення соціально-економічного розвитку територій і держави в умовах надзвичайної ситуації, вплив останніх на такий розвиток [7].

В цілому проблемам, пов'язаних з подоланням існуючих перешкод у сфері надзвичайних ситуацій, присвячені роботи Л. Жукової, Г. Іщенко, Н. Клименко, В. Костенко, В. Михайлова, О. Проневича, А. Терент'євої, О. Труш, А. Філіпенка та ін. Однак, слід зазначити, що зі стрімким розвитком

та оновленням національного законодавства, на жаль, навіть фундаментальні доробки втрачають свою актуальність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз та оцінка ефективності системи реагування органами публічної влади, діяльність яких спрямована на забезпечення високого рівня надійності захисту населення країни від загроз їх життю і здоров'ю, а також захисту територій, довкілля і об'єктів економіки від негативного впливу надзвичайних ситуацій, а також техногенно-екологічної безпеки. на виникнення, протидію та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 2 Кодексу цивільного захисту України [4] надзвичайна ситуація (далі – НС) визначається, як обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

На думку С. С. Пономаренка та А. В. Максимова, НС загалом можна визначити як ззовні неочікувану, несподівано виникаючу обстановку, що характеризується невизначеністю, стресовим станом населення, значними соціально-екологічними й економічними збитками, людськими жертвами, необхідністю швидкого ухвалення рішень, великими людськими, матеріальними і часовими витратами на проведення евакуаційно-рятувальних робіт, зменшення масштабів і ліквідацію негативних наслідків [7, с. 325].

Тож при проведенні заходів щодо попередження та захисту населення від НС необхідне швидке, оперативне і, головне, ефективне реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та іншого характеру, що неможливе без тісної взаємодії і координації зусиль всіх органів і структур виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Механізми координації і взаємодії суб'єктів державного і недержавного секторів щодо техногенно-екологічної безпеки (далі – ТЕБ) та НС – це постійно діючі різнорівневі координаційні органи, що визначають правила і норми взаємодії органів влади, органів місцевого самоврядування, державних і неурядових підприємств (установ, організацій) у досягненні спільної мети з протидії НС [8, с. 79]. З цією метою створена й функціонує відповідна система органів публічної влади, від своєчасності та ефективності дій якої залежить якість реалізації завдання щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави. Цю систему умовно можна поділити на декілька груп: загальні – Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади; спеціальні – Міністерство внутрішніх справ України, Державна служба з надзвичайних ситуацій України, Міністерство оборони України, Служба безпеки України; додаткові – Міністерство закордонних справ України, Міністерство охорони здоров'я України та ін. [11].

Зазначені органи здійснюють державне управління в рамках діяльності Єдиної державної служби цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ). Органи усіх гілок державної влади і, в першу чергу, виконавчої влади, як суб'єкти системи управління, в силу свого основного призначення виконують відповідні завдання, а уповноваженим державним органом з зазначених питань є Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) [5, с. 315].

Зараз на усіх рівнях доволі чітко відпрацьований порядок оперативних дій органів управління ЄДСЦЗ під час виникнення надзвичайних ситуацій, яка включає в себе залучення чергових сил і засобів. У разі потреби приводяться в готовність додаткові сили цивільного захисту оперативно-чергових служб органів управління функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ. Крім цього, за необхідністю можуть створюватися спеціальні комісії з реагування на НС (на урядовому, регіональних та місцевих рівнях), призначається спеціально-уповноважений керівник робіт з ліквідації наслідків НС, який для безпосередньої організації і координації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС, утворює штаб. А на стадії загрози, до місця її виявлення, з метою оцінки ситуації й прийняття мір по недопущенню надзвичайної ситуації, направляються територіальні органи ДСНС або ж підпорядковані підрозділи [10].

Так, для протидії надзвичайним ситуаціям в Україні Кабінет Міністрів України визначив такі постійно діючі комісії з питань ТЕБ та НС, як організатори: Державну комісію (заснована КМУ), регіональні (сформовані регіональною виконавчою владою) і місцеві комісії (утворені райдержадміністраціями, органами місцевого самоврядування). На ці комісії покладається координація діяльності органів публічного управління, підприємств, установ і організацій з питань ТЕБ, захисту населення і територій від наслідків НС, запобігання їх виникненню та реагування на них. Ці комісії ієрархічно підпорядковані рішенням «зверху донизу»: ДК → РК → МК. Це означає, що в Україні створено дерево механізмів координації з питань ТЕБ та НС: його вищий рівень координує своїми рішеннями діяльність нижчих рівнів [8, с. 77].

Слід зазначити, що досвід участі у реагуванні та ліквідації НС в останні роки свідчить про зростання ролі органів ДСНС. Оскільки через специфіку своєї діяльності, вони одними з перших розпочинають працювати

в умовах НС, і саме від їх професійних дій залежить дуже багато. При цьому перелік їх завдань і функцій у надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру, в умовах надзвичайного й воєнного станів змінюється залежно від підстав запровадження таких режимів, адже організація державного управління повинна забезпечити реалізацію усіх вимог, що ставляться до управління в даній конкретній обстановці. Іншими словами, організація державного управління повинна забезпечити достатню для даних обставин ефективність функціонування системи управління [9, с. 94].

Крім того, однією із надзвичайно важливих ланок у сфері протидії НС є підготовка територіальної громади до життєдіяльності у надзвичайних умовах. Європейська практика визнає важливість існування сильного і вдало структурованого місцевого потенціалу, який спроможний ефективно виконувати власні та делеговані повноваження у сфері запобігання і ліквідації НС. Своєчасне прийняття організаційно-управлінських та організаційно-технічних рішень дало змогу європейським країнам у найкоротші терміни змінити ідеологію в цьому напрямі [6, с. 4].

Як зазначає В. М. Михайлов, одним із принципів управління надзвичайними ситуаціями за участю місцевих громад є максимальна потужність владних інституцій в єдності із територіальною громадою. Цей принцип стосується підвищення можливостей держави завдяки залученню місцевого самоврядування для вирішення проблем з мінімізації ризиків виникнення надзвичайних ситуацій [6, с. 6].

Це пояснюється тим, що кожна місцевість має свої особливості до небезпек природного і техногенного характеру, які впливають на її вразливість. Через знання історичних і географічних явищ місцевостей органи місцевого самоврядування перебувають у кращому становищі щодо визначення ризиків, які можуть спричинити надзвичайні ситуації. Наприклад, вони добре обізнані про загрозливі зони в районах використання

землі, що необхідно для архітекторів, підрядників і власників забудов, тому здійснюють контроль землекористування, боротьбу з деградацією навколишнього середовища, забезпечують будівництво захисних споруд.

До того ж, зміни, що відбуваються в Україні у зв'язку з децентралізацією влади, передбачають передачу окремих повноважень щодо організації та забезпечення пожежогасіння та реагування на НС від державних органів до органів місцевого самоврядування [2]. У зв'язку з чим органи місцевого самоврядування мають планувати шляхи подолання НС на певних місцевостях. Їх виконання забезпечуватиме пом'якшення наслідків впливу НС на людей і їх майно, ефективного запровадження скоординованих заходів. Перебуваючи на передньому краї в разі настання та успішної ліквідації НС, органи місцевого самоврядування координують дії з місцевою громадою прилеглих територій, що включені до цих планів [6, с. 4]. Але, незважаючи на таку важливу роль, органам місцевого самоврядування часто не вистачає фінансових і правових ресурсів, а іноді в них відсутні і технічні можливості для планових та позапланових заходів у досліджуваній сфері. І в цьому аспекті не можна не погодитись із О. Р. Шевчук, яка у своїй роботі зазначає, що протидії надзвичайним ситуаціям – це роботи, які можна здійснювати лише за наявності певних запасів і страхових фондів, наприклад, Державного резервного фонду Уряду, цільового фонду, а також недержавних територіальних фондів, утворених за рахунок страхової діяльності, банківських кредитів та інших запасів. Ризики невиконання або неповного виконання таких робіт знаходяться в прямій залежності від наявності таких запасів [13, с. 115].

На превеликий жаль, на сьогодні гранична чисельність та оснащення підрозділів ДСНС перебуває на критичному мінімальному рівні можливостей для виконання своїх завдань, оскільки більшість з них фінансується за рахунок Державного бюджету. В сучасних економічних умовах зазначене не дозволяє створювати та утримувати необхідну

кількість державних підрозділів, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення та оснащення.

А система місцевого самоврядування, незважаючи на проведенні реформи в умовах децентралізації, не спроможна повністю задовольнити потреби суспільства щодо забезпечення належного захисту населення і територій громад від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Одним із критичних питань в цій сфері, як показала практика, залишається реагування на пожежі в сільській місцевості, оскільки час прибуття пожежного підрозділу до значної кількості віддалених населених пунктів перевищує нормативну в два-три рази.

В такому випадку, досить успішним виявляється залучення добровольців до спільного подолання проблем. Так, наприклад, в гібридному підході до пожежної охорони територіальної громади досить активно залучаються усі охочі. Що передбачається наступною процедурою: на місцях створюються професійні пожежні команди під керівництвом органів місцевого самоврядування, а їх члени підписують з останніми договори про здійснення добровільної діяльності з пожежогасіння.

До того ж, місцеве самоврядування зобов'язується забезпечувати місцеві пожежні команди і добровольців необхідною технікою, засобами пожежогасіння і захисними засобами. Також місцеве самоврядування може пропонувати офіційно зареєстрованим добровільним пожежним певні соціальні гарантії [2].

З метою фінансування витрат, пов'язаних з ліквідацією НС, на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях створюються відповідні резервні фонди фінансових ресурсів, обсяги яких визначаються органами управління, що їх утворюють. В залежності від рівнів НС та їх наслідків передбачений механізм перерозподілу цих ресурсів [5, с. 319].

Слід додати, що ефективну діяльність органів ЄДСЦЗ можливо забезпечити лише за умови наявності належної правової основи, яка б

виключила протиріччя чинної системи законодавчого регулювання, а також гармонізувала б державне управління усіма ланками суспільства, залученими до запобігання та протидії НС.

В той же час, нормативно-правова основа діяльності органів ЄДСЦЗ нараховує сьогодні близько тисячі документів різного статусу (законодавчі, нормативно-правові документи, накази, інструкції та статuti), що в тій чи іншій мірі стосуються різних напрямків їх компетенції, що на практиці створює певні непорозуміння. Але необхідно визнати, що норми права, які виступають як загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, практично є основним елементом механізму правового регулювання захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру [12, с. 132].

Висновки з даного дослідження. На підставі проведеного аналізу приходимо до розуміння, що захист населення і територій під час НС забезпечується скоординованою роботою спеціально утворених постійно діючих функціональних і територіальних підсистем. Функціональні підсистеми створюються міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади для організації роботи, пов'язаної із запобіганням НС і захистом населення та територій від їх наслідків.

Така діяльність повинна базуватись на сукупності правових норм, об'єднаних в єдине тематичне законодавство. Зазначене актуалізує потребу у розробці нової редакції Кодексу цивільного захисту України, одним із завдань якого має стати побудова сучасної системи цивільного захисту нашої держави на всіх рівнях.

З практики європейських країн можна прослідкувати, що побудова такої системи має бути підкріплена відповідними економічними механізмами, які в умовах ринкової економіки поєднували б в собі елементи примусу (накладення санкцій за невиконання норм і вимог безпеки), а також заходи стимулювання та страхування її учасників [6, с. 2].

Література

1. Барило О. Г. Система інформаційно-аналітичного забезпечення як складник системи управління цивільного захисту в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. № 1. С. 50-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2018_1_9
2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: актуальні проблеми забезпечення цивільного захисту населення і територій територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні. URL: https://www.dsns.gov.ua/files/2017/5/31/%D0%9E%D0%97%D0%A6%D0%97/cuvilonui_zahust_naselena.pdf
3. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: інформаційно-аналітична довідка про виникнення надзвичайних ситуацій в Україні упродовж 2019 року. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-zakvartal/103179.html>
4. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
5. Кулешов М. М. Система реагування на надзвичайні ситуації та механізми управління. Державне управління. 2017. № 1. С. 314-322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_1_45
6. Михайлов В. М. Участь органів місцевого самоврядування у мінімізації ризиків виникнення надзвичайних ситуацій: європейська практика. Державне управління. 2011. № 2. С. 1-9. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Mikhailov.pdf>
7. Пономаренко С. С., Максимов А. В. Науково-теоретичний аналіз впливу НС на соціально-економічний розвиток: загальнодержавний і локально-територіальний рівні. Державне управління. 2017. № 1 (6). С. 322-328. URL: [URL:](#)

[https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol6\(17\)/Visnik_NUCZU_1%20\(6\)_2017_Ponomar.pdf](https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol6(17)/Visnik_NUCZU_1%20(6)_2017_Ponomar.pdf)

8. Попов С. А., Присяжнюк І. Л. Техногенно-екологічна безпека і надзвичайні ситуації: механізми координації і взаємодії. Актуальні проблеми державного управління. 2020. № 1(81). С. 75-81. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/201817/201777>
9. Потеряйко С. П. Організація державного управління у надзвичайних ситуаціях. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 2. С. 94-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_2_25
10. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: пост. КМУ від 14 бер. 2018 р. № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF>
11. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: пост. КМУ Редакція від 9 січ. 2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>
12. Філіпенко А.С. Адміністративно-правове регулювання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: монографія. Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2011. 244 с. URL: <http://repo.dli.donetsk.ua/bitstream/123456789/207/1/8.pdf>
13. Шевчук О. Р. Складові механізмів державного управління ризиками надзвичайних ситуацій : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Харків: НУЦЗУ, 2016. С. 114-118. URL: http://91.234.43.156/bitstream/123456789/3735/1/%D0%A2%D0%95%D0%91_24_11_16.pdf#page=114

References

1. Barylo O. Gh. Systema informacijno-analitychnogho zabezpechennja jak skladnyk systemy upravlinnja cyviljnogho zakhystu v Ukraini. Derzhavne

- upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja. 2018. № 1. S. 50-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2018_1_9
2. Derzhavna sluzhba Ukrainy z nadzvychajnykh situacij: aktualjni problemy zabezpechennja cyvilnogho zakhystu naselennja i terytorij terytorialnykh ghromad v umovakh reformuvannja miscevogho samovrjaduvannja v Ukraini. URL: [URL:https://www.dsns.gov.ua/files/2017/5/31/%D0%9E%D0%97%D0%A6%D0%97/cuvilonui_zahust_naselena.pdf](https://www.dsns.gov.ua/files/2017/5/31/%D0%9E%D0%97%D0%A6%D0%97/cuvilonui_zahust_naselena.pdf)
 3. Derzhavna sluzhba Ukrainy z nadzvychajnykh situacij: informacijno-analitychna dovidka pro vynyknennja nadzvychajnykh situacij v Ukraini uprodovzh 2019 roku. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Dovidka-zakvartal/103179.html>
 4. Kodeks cyvilnogho zakhystu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
 5. Kuljeshov M. M. Systema reaghuvannja na nadzvychajni situaciji ta mekhanizmy upravlinnja. Derzhavne upravlinnja. 2017. № 1. S. 314-322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_1_45
 6. Mykhajlov V. M. Uchastj orghaniv miscevogho samovrjaduvannja u minimizaciji ryzykiv vynyknennja nadzvychajnykh situacij: jevropejsjka praktyka. Derzhavne upravlinnja. 2011. № 2. S. 1-9. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Mikhailov.pdf>
 7. Ponomarenko S. S., Maksymov A. V. Naukovo-teoretychnyj analiz vplyvu NS na socialjno-ekonomichnyj rozvytok: zahaljnoderzhavnyj i lokaljno-terytorialnyj rivni. Derzhavne upravlinnja. 2017. № 1 (6). S. 322-328. URL:[https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol6\(17\)/Visnik_NUCZU_1%20\(6\)_2017_Ponomar.pdf](https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol6(17)/Visnik_NUCZU_1%20(6)_2017_Ponomar.pdf)
 8. Popov S. A., Prysjazhnjuk I. L. Tekhnoghenno-ekologhichna bezpeka i nadzvychajni situaciji: mekhanizmy koordynaciji i vzajemodiji. Aktualjni

- problemy derzhavnogho upravlinnja. 2020. № 1(81). S. 75-81. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/201817/201777>
9. Poterjajko S. P. Orghanizacija derzhavnogho upravlinnja u nadzvyhajnykh sytuacijakh. Investyciji: praktyka ta dosvid. 2011. № 2. S. 94-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_2_25
 10. Pro zatverdzhennja Planu reaghuvannja na nadzvyhajni sytuaciji derzhavnogho rivnja: post. KMU vid 14 ber. 2018 r. № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF>
 11. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro jedynu derzhavnu systemu cyvilnogho zakhystu: post. KMU Redakcija vid 9 sich. 2014 r. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>
 12. Filipenko A.S. Administratyvno-pravove reghuljuvannja zakhystu naselennja i terytorij vid nadzvyhajnykh sytuacij tekhnoghenogho ta pryrodnogho kharakteru: monoghrafija. Donecjk: Doneckyj jurydychnyj instytut LDUVS, 2011. 244 s. URL: <http://repo.dli.donetsk.ua/bitstream/123456789/207/1/8.pdf>
 13. Shevchuk O. R. Skladovi mekhanizmiv derzhavnogho upravlinnja ryzykamy nadzvyhajnykh sytuacij : zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. Kharkiv: NUCZU, 2016. S. 114-118. URL: http://91.234.43.156/bitstream/123456789/3735/1/%D0%A2%D0%95%D0%91_24_11_16.pdf#page=114